

DE VISDIEF (Sterna Hirundo L.)
als broedvogel in Nederland in 1971.

Inleiding

Sinds 1958, toen Braaksna een verslag publiceerde over het voorkomen van de Visdief in Nederland, zijn weinig kwantitatieve gegevens over deze soort gepubliceerd. Braaksna kwam tot de konklusie dat er toen "35.000-40.000 paar in Nederland pleegden te broeden". Hij schatte dat het hier ging om 25-35% van de West-Europese populatie.

De Avifauna van Nederland (1962) noemde de Visdief een talrijke broedvogel, dat wil zeggen 10.000-50.000 paar. Rooth (1965) gaf voor het begin van de zestiger jaren aan dat ^{sinds} 1957 "de soort vrijwel gedecimeerd is". De nieuwe uitgave van de Avifauna van Nederland (1970) noemt de soort nu een vrij schaarse koloniebroedvogel, dat wil zeggen 250-2500 paar. Uit de laatste jaren verschenen streekavifauna's komt eveneens naar voren dat de soort sterk is achteruitgegaan (van Orden 1966, Spaans en Swennen 1968, Boer et al 1970, Alleyn et al 1971).

In deze notitie zullen de ons bekend geworden broedgegevens uit 1971 worden weergegeven en zal kort worden ingegaan op de mogelijke oorzaken van de achteruitgang.

Methodiek

De inventarisatie is opgezet als een onderzoek van de Vogelwerkgroep der C.J.N. en K.J.N.. Al spoedig bleek dat vele gegevens wel bekend zijn en dus alleen opgevraagd dienden te worden. Alle kolonies van enige betekenis (meer dan 50 paar) zijn in beschermde terreinen gelegen. In het najaar van 1971 zijn daaronder vele instanties en personen aangeschreven met het verzoek om broedgegevens van de Visdief in 1971. Op vrijwel al onze brieven ontvingen wij reakties. Daarnaast zijn ook gegevens verzameld door leden van genoemde Vogelwerkgroep zelf.

Het schatten van de grootte van een kolonie is, vooral waar het gaat om grote kolonies, moeilijk. Het tellen van nesten is waarschijnlijk de meest betrouwbare methode; indien dit niet mogelijk is levert het schatten van het aantal Visdieven dat in de kolonie verblijft ook een gegeven.

Resultaten

De resultaten zijn samengevat in tabel 1. Vermoedelijk liggen de aantallen in Groningen, Friesland en Drente wat hoger. Van twee kolonies t.w. Schier-

nonnikoog en IJmuiden konden wij geen gegevens benoemen. Ter vergelijking zijn ook de aantallen opgenomen uit 1957, ontleend aan Braaksmā (1958). Indien van een terrein geen gegevens beschikbaar uit de desbetreffende jaren, zijn de aantallen uit voorafgaande jaren (tot maximaal 4 jaar er voor) gebruikt; deze zijn tussen haakjes geplaatst en verder niet in de totalen verwerkt.

Tabel 1. Overzicht van de aantallen broedparen Visdieven in de verschillende delen van Nederland. Zie ook de tekst.

	1957	1971
Waddengebied ¹⁾	11985-15485 (180)	4652-5152
Groningen	-	4
Friesland	- (90)	200-250
Drente	- (4)	-
Overijssel	- (6)	61
Gelderland	45 (10)	35
Flevoland	2405	693
Utrecht	44 (3)	1 (22-28)
Noord Holland	450-520 (193)	1088-1138 (41)
Zuid Holland	20 (93)	86
Deltagebied	5613-6313 (390)	777
Noord Brabant	-	8
Limburg	- (15)	9
Totaal (afgerond)	20500-25000	7600-8200

¹⁾Inkl. Friese Westkust.

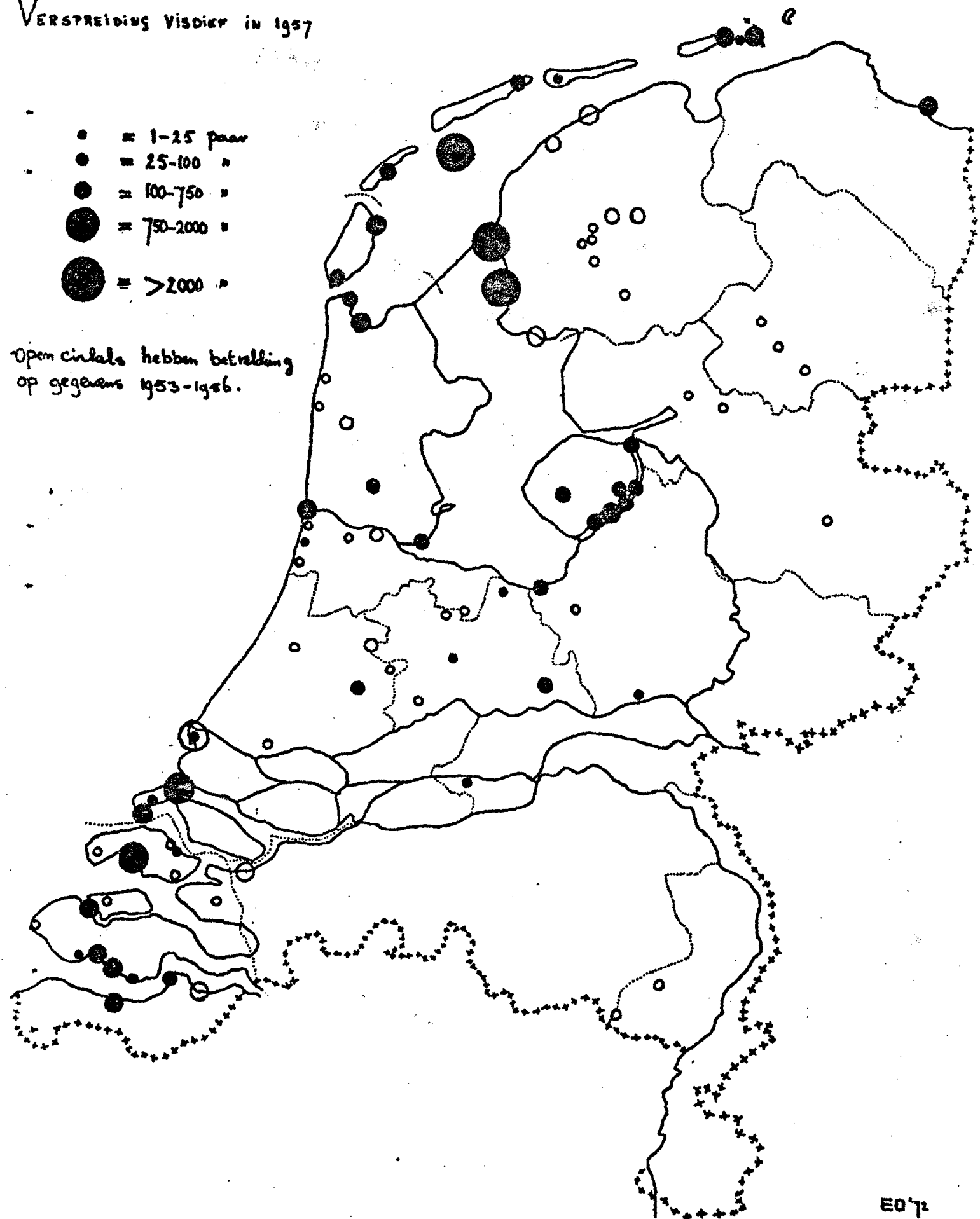
Voor beide jaren is de verspreiding van de broedplaatsen weergegeven in figuur 1 en 2. Tevens kan men een indruk krijgen van de achteruitgang daar de grootte van een kolonie correspondeert met de betreffende stipgrootte (zie legenda). Kolonies waarvan uit de desbetreffende jaren geen gegevens beschikbaar waren en wel uit voorafgaande jaren (tot maks. 4 jaar er voor) zijn aangeduid met open stippen. Open stippen met er binnen een gevulde stip geven aan dat in het begin van het broedseizoen wel veel Visdieven aanwezig waren naar dat daar slechts een gedeelte van tot broeden kwam (voor details zie "opmerkingen bij enkele kolonies" op bladzijde 6).

Figuur 1.

VERSPREIDING VISOIER in 1957

- = 1-25 paar
- = 25-100 "
- = 100-750 "
- = 750-2000 "
- = >2000 "

Open cirkels hebben betrekking op gegevens 1953-1956.

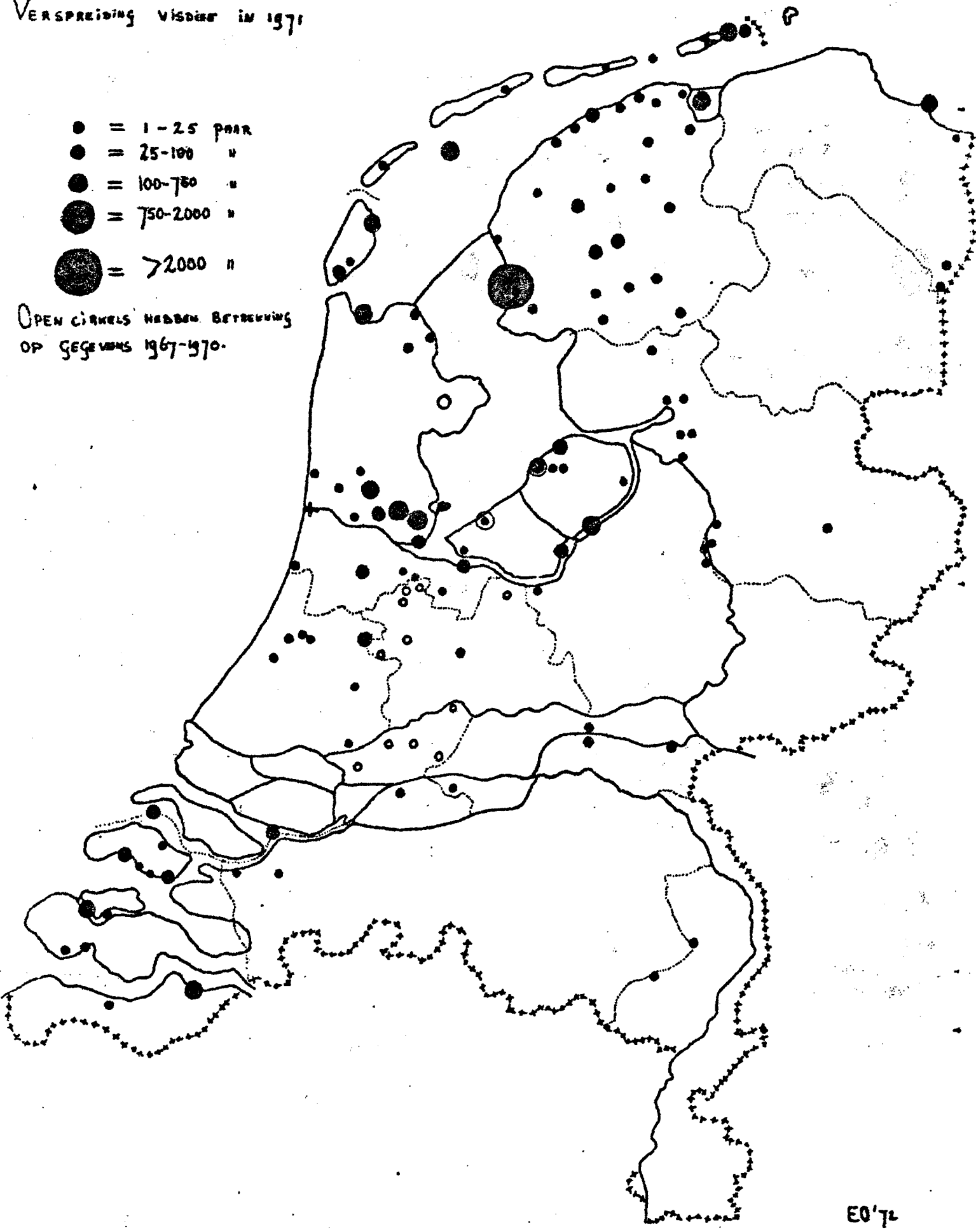

FIGUUR 2.

VERSPREIDING VISDIER IN 1971

- = 1-25 paar
- = 25-100 "
- = 100-750 "
- = 750-2000 "
- = >2000 "

OPEN CIRKELS HEBBEN BETREKKING
OP GEGEVENS 1967-1970.

Opmerkingen bij enkele kolonies

De Beer 1957: aanvankelijk 1200-1300 aanwezig waarvan slechts 20-30 gebroed hebben.

Houtribsluizen 1971: in juni schatten wij -Buker en Osieck- het aantal paren op 500, te oordelen naar de aantallen vogels boven de kolonie. Wij vonden echter hoogstens 50 nesten, waarvan de meeste bovendien nog met koude eieren (dus verlaten nesten). Het eindresultaat van deze kolonie is vermoedelijk 30-50 succesvolle nesten (med. Rijksdienst voor IJsselneerpolders en van IJzendoorn). Wat hier is gebeurd is een volslagen raadsel, afgezien hiervan heeft de kolonie veel te leiden van ratten en publiek.

Kolonie in Zuidelijk Flevoland 1971: op 15 mei werd deze kolonie geschat op ruim 400 paar, talloze nesten werden gevonden. Op 31 mei veel volledige legfels; eerste jongen gezien. Op 24 juni bleken alle Visdieven verdwenen; op een beperkte oppervlakte werden 23 adulte en diverse jonge Visdieven dood gevonden. Volgens de interpretatie van de waarnemers (Buker en Buurna) is hier naast massale sterfte van jongen door slecht weer ook iets anders aan de hand geweest. Wat is niet bekend.

Bespreking der resultaten

Uit tabel 1 blijkt dat het aantal broedparen in vergelijking tot 1957 met 60-70% is afgenomen. Dit percentage ligt waarschijnlijk hoger daar de inventarisatie in 1971 nauwkeuriger is geweest dan in 1957. De aantallen broedparen in Friesland en Noord Holland zijn in 1957 onderschat (o.a. ondelinge nededeling van van Orden).

In vergelijking met 1957 is de Visdief in het Waddengebied en het Deltagebied respectievelijk met 57-70% en 86-87% achteruitgegaan.

Daar 1957 in vergelijking met voorafgaande jaren een jaar is geweest met weinig Visdieven (vergelijk de schatting van Braaksma -35.000 tot 40.000 paar- met het totaal voor 1957), zijn in tabel 2 ook gegevens uit 1954 opgenomen; echter alleen van de grote kolonies daar neer gegevens niet bekend zijn (ook deze gegevens zijn ontleend aan Braaksma, 1958).

Tabel 2. Samenvattend overzicht aantal broedparen van de Visdief in drie jaren. Zie ook de tekst. Aantallen afgerond.

	1954	1957	1971
Waddengebied	30.000-35.000	12.000-15.500	4650-5150
Deltagebied	70.000 ¹⁾	5.600-6.300	800
Overige gebieden	?	2.950-3.050	2200-2300
Totaal minstens	<u>37.000-42.000</u>	<u>20.500-25.000</u>	<u>7600-8200</u>

1) zonder vier grote kolonies waar in 1957 1500-1700 paar broedden. Het hoge aantal Visdieven in 1954 in de Waddenzee broedde voor het grootste gedeelte op Griend waar toen een kolonie was van 25.000-30.000 paar.

Ten opzichte van 1954 is de achteruitgang nog veel rigoreuzer: minstens 76%. Het aantal van 1957 kan veroorzaakt zijn door natuurlijke fluktuaties. Rooth (1958) merkt op dat de aantallen broedparen in een terrein van jaar tot jaar sterk kunnen wisselen. Het is mij echter niet bekend hoe groot de fluktuaties over grotere gebieden kunnen zijn (zoals Nederland).

Het is ook mogelijk dat de achteruitgang zoals we die nu zien reeds in het midden van de jaren vijftig is begonnen. Dat we nu inderdaad van een onnatuurlijke achteruitgang moeten spreken blijkt uit het feit dat in alle grote kolonies de aantallen Visdieven sinds minstens vijf jaar reeds op dit lage peil zijn.

Oorzaken achteruitgang

Een uitgebreide analyse van de achteruitgang zal pas in een volgend verslag worden gegeven. Kort kan worden aangegeven welke oorzaken volgens mij een rol spelen:

1. toenemende rekreatiedruk (vooral binnenland).
2. ongeschikt worden van broedplaatsen door toenemende begroeiing.
3. ongeschikt worden van broedplaatsen door industrialisatie en menselijke expansie.
4. toenemend voorkomen van toxische vergiften, vooral in ons kustmilieu.
5. toenemende jachtdruk in overwinteringsgebied (alleen suggestie, naar analoge vermoedens bij Grutte en Lepelaar).

Invloeden zoals predatie door nieuwe en ratten, wegspoelen van nesten etc. zijn in deze discussie niet van belang.

Ik hoop zo veel mogelijk gegevens te verzamelen over het verloop van deze achteruitgang en de oorzaken.

Verzoek om medewerking in 1972

Wij houden ons aanbevolen voor broedgegevens van Visdieven in 1972, vooral van die plaatsen die ons nog niet bekend zijn (zie kaart 2). De volgende gegevens zijn van belang: aantal adulte vogels, aantal nesten, plaats en geneente kolonie, biotoopgegevens, foerageergebied oude vogels, factoren die het broedsukses beïnvloeden. Aanvullingen op de inventarisatie van 1971 zijn ook welkom. Vooral hebben wij belangstelling voor het

aantalsverloop van grote kolonies (groter dan 50 paar) sinds 1957. Nagegaan kan dan worden wanneer de achteruitgang het grootst is geweest.

Voorlopige eindconclusie

Sinds de vijftiger jaren is de Visdief minstens 70% afgenomen. Uit de gegevens die mij nu ter beschikking staan blijkt dat de aantallen in enkele kolonies de laatste paar jaar niet verder achteruit gaan en soms zelfs iets toenemen. In de komende jaren zal het echter van groot belang zijn dat de broedplaatsen zoals wij die nu kennen behouden blijven. Dit geldt wel het meest voor de Workumerwaard waar ongeveer 30% van de Nederlandse Visdievenpopulatie broedt. Andere belangrijke gebieden zijn verder de Waddenzee, Friesland en Noord Holland.

Geciteerde literatuur

- Alleyn, W.F. et al 1971. Avifauna van Midden Nederland. van Gorcum, Assen.
 Boer, F. et al 1970. Het Balgzand, bedreigd gebied. KNNV Wet.Med.86.
 Braaksma, S. 1958. Over de verspreiding van het Visdiefje (*Sterna hirundo hirundo*) als broedvogel. Het Vogeljaar 6: 24-28 en 46-50.
 Commissie voor de Nederlandse Avifauna, 1962. Avifauna van Nederland. Iden, 1970. (tweede herziene druk) Brill, Leiden.
 Orden, C.van en A.J. en L.J.Dijksen, 1966. De vogels van Texel.
 Rooth, J. 1958. Relations between Black-headed Gulls (*Larus ridibundus*) and terns (*Sterna spec.*) in the Netherlands. VII Bull. of the Intern. Comm. for Bird Preservation: 117-119.
 Rooth, J. 1965. Over sterns en Kapmeeuwen. De Levende Natuur 1965 (II): 265-275.
 Spaans, A.L. en C.Swennen 1968. De vogels van Vlieland. KNNV wet. ned.75.

Instanties en personen die gegevens beschikbaar stelden:

J.L.M.Bos, S.Braaksma, C.J.Crok, J.v.Dijk, J.W.Eckhardt, H.Fabritius, J.den Held, J.Hoekman, D.A.Jonkers, P.Key, H.Kuindersma, P.Meyer, R.Meyer, H.T.v.d.Meulen, C.van Orden, C.Rienslag, A.C.Slijkerman, R.Slings, Staatsbosbeheer Groningen, -Noord Holland, -Lelystad, -Vlieland en -Linburg, Stichting de Beer, Stichting het Gronings Landschap, Stichting het Drents Landschap, Stichting het Gelders Landschap, Stichting het Noord Hollands Landschap, Stichting het Linburgs Landschap, J.v.d.Straaten, A.Timmerman Azn., H.Vader, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, E.Veling, Vogelwacht Franeker, Vogelwacht Krimpenerwaard, Vogelwerkgroep der CJN/KJN, C.N.de Vries, R.Wentzel, E.v.IJzendoorn.

E.R.Osieck, Noord Crailoseweg 6, Huizen (post Bussun).